

Risto Stojanovič

O nekaterih značilnostih protinacističnega odpora koroških Slovencev v letih 1938-1945

Po koroškem plebiscitu (10. oktobra 1920), ki se je za slovenski narod neugodno končal, so se razmere za Slovence na Koroškem v Avstriji začele naglo slabšati. Na to je posebej vplivala nemška propaganda, ki je temeljila na pretvezi, da "koroška nevarnost ni samo koroška stvar, ampak je stvar vsega nemškega naroda",¹ s čimer je bila v bistvu izražena težnja po čim hitrejšem ponemčenju koroških Slovencev. Že nekaj mesecev po plebiscitu je bilo registriranih "150 uradnih in privatnih napadov na koroške Slovence, izgnanih 28 slovenskih duhovnikov, prestavljenih 30 duhovnikov, odpuščenih 58 narodno zavednih učiteljev idr."² V naslednjih letih se je pritisk nemškega nacionalizma in šovinizma še stopnjeval predvsem zaradi raznarodovalnega delovanja Kärntner Heimatbunda, ki ga je vodil Alois Maier-Kaibitsch (po 2. svetovni vojni obsojen kot vojni zločinec na dosmrtno ječo).³ Kärntner Heimatbund je s pozicij totalitarnega nacističnega režima permanentno nastopal proti Slovencem na Koroškem v Avstriji.⁴ Poleg tega so proti koroškim Slovencem nastopale še druge organizacije oziroma stranke, društva itd. kot Landbund, Deutscher Schulverein Südmark idr.⁵

Pod močnim vplivom omenjenih in drugih nemških združenj je Koroška postopoma spreminjala tudi svojo narodnostno podobo, saj so se predvsem na slovenskem jezikovnem območju začeli naseljevati Nemci; samo do leta 1933 se je doselilo 139 nemških družin, ki so dobile okrog 6500 ha zemlje, seveda na škodo Slovencev.⁶ Zaradi hudega pritiska, še posebej po anšlusu in izbruhu 2. svetovne vojne, so se mnogi koroški Slovenci odločili, da se ne bodo odzivali naboru v nemško vojsko ali pa so iz nje dezertirali, zapuščali svoje domove itd. Po nekaterih podatkih je v tem času zapustilo svoje domove in poiskalo varnost v gozdovih okrog 100 (t.i. zeleni kader), v Sloveniji oziroma Kraljevini Jugoslaviji pa okrog 400 koroških Slo-

¹ Bogo Grafenauer: Germanizacija treh Avstrij. *Koroški zbornik*. Ljubljana 1946, str. 265; glej tudi France Škerl: Koroška v narodnoosvobodilnem boju. *Koroški Slovenci v Avstriji včeraj in danes*. Celovec-Ljubljana 1984, str. 50.

² Janez Stergar: Vprašanje koroških Slovencev v jugoslovansko-avstrijskih odnosih od plebiscita do anšlusa. *Slovenski vestnik (SV)*, 23. 5. 1986, št. 21, str. 5.

³ Tone Zorn: Proces proti Aloisu Maier-Kaibitschu. *Zgodovinski časopis (dalje ZČ)*, 1965-1966, str. 421-427.

⁴ Eden izmed viškov protislovenske propagande je bil ob pripravah na proslavo ob 10. obletnici koroškega plebiscita. Zlasti zaradi tega so se nekateri člani KPJ iz Slovenije s soglasjem CK KPJ (takrat je bil na Dunaju) dogovorili s predstavniki KPA v Celovcu, da bo KPA koroškim Slovencem javno priznala pravico do samoodločbe vključno z odcepitvijo od Avstrije. Na osnovi tega dogovora sta Johan (Hanzej) Kacianka v imenu KPA in France Klopčič v imenu KPJ sestavila spomenico o slovenskem vprašanju; Kacianka jo je 9. 10. 1930 prebral v Koroški deželni zbornici v Celovcu. (France Klopčič: *Neravnodušni državljan*. Ljubljana 1974, str. 118-121).

⁵ Tone Ferenc: Kärntner Heimatbund in njegovi voditelji v službi nacizma. *Prispevki za zgodovino delavskega gibanja (dalje PZDG)*, 1974, št. 1-2, str. 260; glej tudi Franc Petek: *Iz mojih spominov*. Borovlje 1979, str. 249; Arnold Suppan: Sosedstvo med sodelovanjem in konfrontacijo Jugoslavija-Avstrija (1918-1938). *ZČ*, 1989, št. 4, str. 589.

⁶ *Zgodovina Slovencev*. Ljubljana 1979, str. 729; glej še Risto Stojanovič: Oris razmer na Koroškem v Avstriji v času po plebiscitu do začetka 2. svetovne vojne. *Koroški vestnik (dalje KV)*, 1995, št. 2, str. 11.

vencev.⁷ Tisti, ki so se umaknili v gozdove, so bili oboroženi, kar je pomenilo svojevrstno izražanje narodne zavesti in oborožen upor Hitlerjevemu režimu.⁸ Nacistični oblastniki so na Koroškem zagospodarili s terorjem; prepovedan je bil slovenski jezik na javnih mestih, v šolah, cerkvah, prepovedano delovanje Političnega in gospodarskega društva za Slovence na Koroškem, slovenska prosvetna oziroma kulturna društva, uprizarjanje slovenskih gledaliških iger in drugih kulturnih prireditev, ukinjene dvojezične šole, hranilnice, zadruga. Ponemčevanje je zajelo celo otroške vrtce in kmečke nadaljevalne šole.⁹ Leta 1940 je bilo zaradi namišljenega suma tihotapstva, podtikanja razstreliva na železnicah itd. aretiranih več koroških Slovencev; pozneje so nekatere izmed teh obsodili na smrt, druge pa na večletno ječo.¹⁰

Neugodne razmere po 1. svetovni vojni so bile tudi za Slovence v Kanalski dolini, kajti novonastala meja med Avstrijo in Italijo je onemogočila od prej utečene gospodarske in kulturne stike med Slovenci ob Zilji in Dravi ter Slovenci v Kanalski dolini. V naslednjih letih so bili številni kanalski Slovenci prisiljeni, da se zaradi gospodarskih, političnih in drugih vzrokov izselijo iz Kanalske doline in se naselijo tudi na Koroškem v Avstriji.¹¹

Koroški Slovenci v Mežiški dolini so bili po 1. svetovni vojni sicer v ugodnejših razmerah (Mežiška dolina je skupaj z občino Jezersko brez plebiscita pripadla Sloveniji oz. Kraljevini SHS), toda po anšlusu je nacistična nevarnost zagrozila tudi njim. Že sredi leta 1940 so nemški uradni krogi v Celovcu in Gradcu pripravili "spomenice o nemških ozemeljskih zahtevah v Sloveniji",¹² v katerih so bile izražene ozemeljske pretenzije tudi do priključitve Mežiške doline Koroški v Avstriji oziroma nemškemu rajhu. Nacistični krogi v tem času še niso imeli priložnosti, da bi te zahteve uresničili. To jim je z vojaštvom uspelo po 6. aprilu 1941.¹³ Že v začetku okupacije Mežiške doline oziroma slovenskega dela Koroške so nacistične oblasti pripravile ali dopolnile že prej pripravljene načrte za izgon več tisoč Slovencev v notranjost Nemčije, v Srbijo, na Hrvaško itd. Za izgon koroških Slovencev v Avstriji je značilno predvsem to, da je nacistični načrt med

⁷ Arhiv Inštituta za narodnostna vprašanja, fasc. 161, m. B/IV-6; Dušan Pirjevec-Ahac: Koroški Slovenci u drugom svetskom ratu (tipkopis), str. 1 (dalje AINV, Pirjevec).

⁸ Olga Kastelic-Marjetka: *Kratek oris protifašističnega boja na Koroškem*. Zbornik Koroške, Ljubljana 1959, str. 37.

⁹ T. Ferenc, M. Kacin-Wohinz, T. Zorn: *Slovenci v zamejstvu, Pregled zgodovine 1918-1945*. Ljubljana 1974, str. 161, 166-169. T. Zorn: *Koroški Slovenci v prvi avstrijski republiki*. Koroški Slovenci v Avstriji, str. 49.

¹⁰ T. Ferenc: *Akcije organizacije TIGR v Avstriji in Italiji spomladi 1940*. Ljubljana 1977, str. 27, 31-32, 34-35, 38-39, 41-42, 269-270.

¹¹ T. Zorn: Conrad F. Latour, Südtirol und die Achse Berlin-Rom 1938 bis 1945, Stuttgart 1963, PZDG, IV 1963, št. 1-2, str. 213; glej še Mile Pavlin: Prvi začetki v Kanalski dolini. Vestnik koroških partizanov (dalje VKP), 1973, št. 1, str. 66-68.

¹² T. Ferenc, M. Ževart: Nekateri značilnosti in posebnosti fašistične okupacije ter narodnoosvobodilnega boja in revolucije na slovenskem Štajerskem. Časopis za zgodovino in narodopisje, (ČZN), 1979, št. 1-2, str. 449-450, kjer med drugim piše, da je bilo v eni od teh 'spomenic' predvideno, "da bi bila Koroška povečana s priključitvijo celotne Kranjske razen Krškega polja, ki bi bilo priključeno Štajerski, bi pa zato nekatere predele slovenske Štajerske (Mislinjsko, Šaleško ter Gornjo Savinjsko dolino) priključili Koroški." (Dalje: T. Ferenc, M. Ževart, Nekateri značilnosti fašistične okupacije in NOB na Štajerskem).

¹³ T. Ferenc: Spomenice o nemških ozemeljskih zahtevah v Sloveniji leta 1940. ZČ, 1975, 3-4, str. 222, 245.

drugim določal, "da je treba izseliti okrog 50.000 koroških Slovencev ne le v notranjost Nemčije, ampak celo v Ukrajino."¹⁴

Največji pomen protinacističnega ali narodnoosvobodilnega boja slovenskega naroda na Koroškem je predvsem v tem, da je onemogočil oziroma preprečil ne le izvajanje načrtovanega množičnega izгона Slovencev s Koroškega, ampak še drugih načrtov genocidne nacistične raznarodovalne politike do Slovencev, ki jim je grozila, da popolnoma izginejo s Koroškega. V govoru, ki ga je imel A. Maier-Kaibitsch 10. julija 1942 v Celovcu pred vodilnimi koroškimi nacisti, je med drugim dejal, da mora severno od Karavank izginiti vse, kar je slovensko, tudi nagrobni napisi v slovenščini.¹⁵

Ena izmed značilnosti protinacističnega odpora koroških Slovencev v omenjenem času je ta, da je potekal v več fazah. V prvi so bila organizirana protestna zborovanja, po anšlusu in v začetku 2. svetovne vojne pa je sledila faza individualnih oblik aktivnega odpora, iz katerih se je v naslednjih fazah postopoma oblikovalo širše odporniško gibanje.¹⁶ V okviru individualnih oblik odpora proti nacizmu je treba še posebej omeniti, da so nekateri koroški Slovenci v letih 1938-1939 kljub življenjskim nevarnostim nudili zatočišče številnim češkim, poljskim in drugim beguncem (predvsem častnikom in podčastnikom) in jih po zaupnih zvezah spravljali na varno v Slovenijo, od koder so se le-ti nato vključevali v zavezniške vojaške formacije.¹⁷ V naslednjih fazah v letih 1941-1943 je protinacistični odpor koroških Slovencev postopoma prerasel v organiziran oborožen narodnoosvobodilni boj: že aprila 1941 so se v posameznih koroških gozdovih nahajali pripadniki t.i. zelenega kadra, nastajala so večja žarišča, ustanovljene enote NOV, organizacije in odbori OF itd., skratka oboroženi boj je zajel številna območja na vzhodu in zahodu Koroške. V letih 1944-1945 pa je narodnoosvobodilni boj na Koroškem dosegel najvišji vzpon s tem, ko se je razširil tudi severno od Drave, predvsem na Svinško planino in na Gure. Za čas krepitve narodnoosvobodilnega boja je pomembna tudi naslednja značilnost, ki je v nekaterih ozirih imela internacionalni pomen, tj. da so bili v enotah NOV na Koroškem poleg borcev iz vrst koroških Slovencev in Slovencev iz matice vključeni tudi pripadniki drugih narodov: Italijani, Francozi, Angleži, Američani, Rusi, Poljaki (rešeni prisilnega dela, vojnega ujetništva v Avstriji itd.), protinacistično usmerjeni Nemci in drugi.¹⁸

Oborožen narodnoosvobodilni boj Slovencev na Koroškem je v veliki meri (kot na Gorenjskem in slovenskem Štajerskem) vplival oziroma pripomogel, da je bila tudi Koroška (predvsem južno od Drave) v bistvu podobno kot Gorenjska in slovenska Štajerska odtrgana od nemškega 'reicha',¹⁹ kajti dejstvo je, da se je ob krepitvi narodnoosvobodilnega boja na Gorenjskem in Štajerskem od leta 1941

¹⁴ AINV, Pirjevec, str. 4; Škerl, n. d., str. 52.

¹⁵ T. Ferenc: *Quellen zur nationalsozialistischen Entnationalisierungspolitik in Slowenien 1941-1945 / Viri o nacistični raznarodovalni politiki v Sloveniji 1941-1945*. Maribor 1980, str. 455.

¹⁶ B. Žolnir, M. Pavlin: *Protifašistični odpor, Koroška od začetka vstaje do konca leta 1943*. Celovec-Ljubljana 1994, str. 10; glej še Škerl, n. d., str. 52.

¹⁷ AINV, fasc. 161, m. B/IV-9; Lojze Ude: *Koroški Slovenci v boju za osvoboditev* (tipkopis).

¹⁸ Janez Wutte-Luc: *Zakaj spomeniki narodnoosvobodilne borbe. Koroški koledar* (dalje KK) 1984, Celovec 1984, str. 86-87 (dalje Wutte).

¹⁹ O problematiki priključitve Gorenjske in slovenske Štajerske v rajh glej T. Ferenc: *Vprašanje priključitve zasedenih slovenskih pokrajin nemškemu rajhu*. PZDG, 1974, št. 1-2, str. 199-200.

dalje podobno krepil narodnoosvobodilni boj tudi v Mežiški dolini, Podjuni, Rožu, Ziljski dolini. Partizanske enote so namreč na osvobojenih in polosvobojenih ozemljih

Koroške kontrolirale teren, na katerem so bili ustanovljeni odbori OF, ti pa so v bistvu predstavljali novo (ljudsko) oblast; zato nacistična oblast tam ni imela posebnega vpliva, zlasti ne v letih 1944-1945.

Naslednja značilnost protinacističnega boja na Koroškem je ta, da se je zaradi raznarodovalnih ukrepov (ponemčevanje, izgoni, usmrtitve idr.) še bolj okrepila slovenska narodna zavest koroških Slovencev. Ob tem je treba poudariti, da so nacistični raznarodovalci prav na izkušnjah ob poskusih totalnega ponemčevanja koroških Slovencev postali previdnejši pri izvajanju ponemčevalnih ukrepov na Gorenjskem in slovenskem Štajerskem, saj so spoznali, da Slovencev v teh pokrajinah ni mogoče ponemčiti le v nekaj letih, kot so načrtovali, kljub temu da je bil ponemčen zunanji videz (npr. prepovedan slovenski jezik na javnih mestih, v šolah, uradih itd.).²⁰

Kljub mnogim sprejetim dejstvom o poteku in pomenu NOB, o številu borcev Slovencev in drugih narodnosti v enotah NOV, o širini in pomenu OF itd. na Koroškem v letih 1941-1945 pa je v zgodovinopisju²¹ vendarle mogoče zaslediti tudi neresnične oziroma neobjektivne trditve. Na takšno pisanje (npr. celovski novinar Ingomar Pust v vodilnem protislovenskem glasilu Kärntner Landmannschaft) lahko odgovorimo še z nekaterimi podatki oziroma dejstvi. Na osnovi zgodovinskih virov je nesporno, da so se v enote NOV na Koroškem vključevali borci iz številnih narodno zavednih krajev na Koroškem.²² Poleg tega je značilno, da je bilo v posameznih območjih Koroške (predvsem v letih 1944-1945) vključeno v OF ali pa je z njo simpatiziralo celo do 80% slovenskega prebivalstva, kar pomeni, da so bili ustvarjeni temeljni pogoji ne le za politično aktivnost organizacij OF oziroma KPS (SPŽZ, ZSM, SKOJ, DE idr.) na terenu, ampak hkrati tudi pogoji za bojno delovanje enot NOV in za delo t.i. partizanskih ustanov (partizanske tehnike, kurirske zveze, partizanska saniteta). Toda delovanje enot NOV, organizacij OF in partizanskih ustanov ni bilo niti malo lahko, saj je primanjkovalo orožja, streliva in drugega vojaškega materiala, oblačil, obutve, sanitetnega materiala ipd.; ob tem pa so bile nenehne hajke in zasede nemških oboroženih formacij, težave pa so povzročale tudi neugodne vremenske razmere; skoraj vse zime v času vojne so bile zelo ostre (v zimi 1943/44 je v nekaterih gorskih predelih Koroške bilo 3-4 m snega, temperatura pa je padla do -35 °C). Poleg tega so nastajali problemi tudi v zvezi s tem, kako ustrezno nadomestiti padle, ranjene, pogrešane oziroma ujete borce in politične delavce OF. Samo v letih 1942-1945 je

²⁰ T. Ferenc, M. Ževart: Nekateri značilnosti fašistične okupacije in NOB na Štajerskem, str. 450-451.

²¹ *Bibliografija narodnoosvobodilnega boja in fašističnega nasilja na Koroškem* (uredila Marija Suhodolčan). Koroška osrednja knjižnica dr. Franc Sušnik, Ravne na Koroškem 1985. Za čas od 1942 do 1985 je navedenih 6080 del o tej tematiki.

²² Ob iskanju ustreznih podatkov glede števila krajev na Koroškem od koder so se v enote NOV vključevali borci, sem med drugim ugotovil, da se je iz 90-100 koroških krajev oz. iz posameznih občin (vsi kraji niso zajeti) vključilo v koroške enote NOV 625 partizanov, od tega jih je bilo največ (235) iz ožjega in širšega območja Železne Kaple. (AINV, fasc. SO-48; Seznam partizanov na slovenskem Koroškem in seznam krajev, od koder so se rekrutirali partizani slovenske Koroške).

bilo zajetih in usmrčenih (v gestapovskih zaporih, koncentracijskih taboriščih) "nad 500 oseb (kurirji, politični delavci OF idr.)"²³ od tega števila je "samo pozimi 1944/45 padlo okoli 100 najaktivnejših političnih delavcev."²⁴

Ena izmed značilnosti je bila tudi ta, da kljub vzpostavljenim stikom OF oziroma KPS in Österreichische Freiheitsfront (ÖFF) oziroma KPA za vključevanje avstrijskih Nemcev v protinacistični boj na Koroškem pa množičnega odziva le-teh vendarle ni bilo; bilo je nekaj sodelovanj in sicer na območju posameznih krajev, kjer so člani ÖFF oziroma nekaterih odporiških skupin, predvsem v letih 1944-1945, nekoliko bolj vzdrževali stike s člani OF²⁵ in enotami NOV,²⁶ posamezni odbori Delavske enotnosti in protinacistično usmerjeni Nemci pa so prispevali tudi materialno pomoč.²⁷ Oporo pri tem so jim nudile organizacije OF oziroma enote NOV na Koroškem. Bili so primeri, da so nacistična sodišča zaradi sodelovanja s člani OF obsodile na smrt tudi nemško govoreče osebe; 6. januarja 1945 je sodišče v Celovcu sodilo t.i. skupini Käfer, v kateri so bili slovensko in nemško govoreči protinacisti iz okrajev Velikovec in Wolfsberg in jih 10 od 13 obsodilo na smrt.²⁸ Značilno je tudi to, da je bilo bolj proti koncu vojne ustanovljenih nekaj manjših avstrijskih vojaških enot (sestavljene iz vojakov, ki so bili zajeti oz. so se vdali slovenskim enotam NOV), ki so bile vključene v koroške enote NOV in so sodelovale v sklepnih vojaških operacijah proti nemški in kolaboracionistični vojski maja 1945 na Koroškem.²⁹ V Rožu se je od marca 1945 vključilo v enote Koroškega odreda (KO) 49 nemških vojakov, ki so ostali v odredu do konca vojne,³⁰ v 3. bataljonu KO pa je bilo ob koncu vojne od 350 borcev okoli 80 Avstrijcev oziroma Nemcev, ki so dezertirali iz nemške vojske in so bili kot četa s svojim četnim poveljstvom vključeni v bataljon.³¹

Ves čas protinacističnega boja na Koroškem sta vodstvu NOV in OF morali razreševati številne probleme (vojaško-organizacijske, materialno-tehnične), toda pomembno pri tem je to, da vendar niso bila brez ustrezne podpore. Enote NOV, organizacije OF, partizanske tehnike, bolnišnice idr. so se oskrbovale v glavnem na terenu, kjer so delovale; z zajetjem sovražnika, z zaplembami, manj z rekvizicijami,

²³ Karel Prušnik-Gašper: Politično gibanje OF na Koroškem 1942-1945. VKP, 1974, št. 2-3, str. 75; R. Stojanovič: O nekaterih problemih NOB na Koroškem ob prehodu iz leta 1943 v leto 1944. KV, 1995, št. 2, str. 37-45.

²⁴ Marjan Šturm, Feliks Wieser: 30 let ZSO na Koroškem. KK 1985, str. 33.

²⁵ Tončka Majcen: Zvestoba koroških ljudi-neprecenljiv delež v boju za svobodo. VKP, 1984, 3-4, str. 88-89.

²⁶ S slovenskimi partizani je vzdrževala stike odporiška skupina "Gaiswinkler" iz Salzkammersguta (Franc Burda: Od Donave do Drave in nazaj. VKP, 1988, št. 1-2, str. 49). Nekateri nemško govoreči protinacisti iz okolice Borovelj so imeli stike s protinacisti v Donawitzu, Leobnu in s slovenskimi člani OF oz. partizani v Boroveljskih Rutah in drugod; Janko Malle: Narodnoosvobodilna borba na Koroškem. Slovenski vestnik, 20. 4. 1979, št. 16, str. 7.

²⁷ Nekateri odbori DE v boroveljski puškarni so po tajnih zvezah pošiljali orožje partizanom; na domstne dele za akumulatorje in baterije so dobivali iz tovarne "Jungfer" iz Bistrice v Rožu, (J. Malle, prav tam), katere lastnik ni bil član NSDAP, bil pa je nasprotnik partizanov. (AMNZ, fasc. 301-68, m. V, dok. A 404204).

²⁸ *Koroški Slovenci v Avstriji včeraj in danes*, str. 242.

²⁹ AINV, fasc. 164; L. Ude: Predsedstvu NVS (tipkopis); glej še T. Zorn: Nova Jugoslavija in vprašanje severne meje 1943-1945. PZDG, VIII-IX 1968-1969, št. 1-2, str. 317.

³⁰ J. Malle: NOB na Koroškem, Vmesno poročilo o raziskavi Slovenskega znanstvenega inštituta na primeru Borovelj in okolice. VKP, 1979, št. 1-2, str. 39.

³¹ Albert Konečnik-Modras: Še v svobodi so padale žrtve borcev NOV na avstrijskem Koroškem. Koroški fužinar, 25. 4. 1978, št. 2, str. 56.

kajti prebivalstvo je prostovoljno nudilo prehrabene in druge potrebščine. Koroške enote NOV so dobivale izdatno pomoč od določenih enot NOV in POS, štaba 9. korpusa, IV. operativne cone (po odobritvi osrednjega vodstva OF oz. KPS, GŠ NOV in POS), v letih 1944-1945 pa so nekaj vojaškega in drugega materiala dobivale tudi od zaveznikov, t.j. od anglo-ameriške vojske.

Kot posebno značilnost v letu 1944 je treba omeniti prihod zavezniških vojaških misij³² na operativno območje koroških enot NOV. Te so prišle z nalogo spremljati potek partizanskih akcij, posredovanja oziroma nudenja pomoči pri dostavi zavezniškega vojaškega materiala in predvsem zaradi zbiranja obveščevalnih podatkov. To je v bistvu pomenilo ne le zavezniško priznanje protinacističnega boja koroških Slovencev, ampak tudi to, da je bil njihov osvobodilni boj za zaveznike pomemben in odmeven, kar velja še posebej za čas akcij in bojov enot Koroške grupe odredov (KGO) od aprila do septembra 1944.³³ Posebej pomembno je, da so bili boji in akcije v času KGO eden najvišjih vzponov koroškega partizanstva, saj so bile v tem času izvedene številne uspešne bojne akcije Zahodnokoroškega (ZKO) in Vzhodnokoroškega odreda (VKO) ter enot severno od Drave (na Gurah in Svinški planini). Svojevrsten paradoks je razpustitev KGO (septembra 1944) prav v času največjega razmaha narodnoosvobodilnega gibanja na Koroškem. Na srečo pa ukinitve KGO in z njo tudi ZKO in VKO ni zajela partizanskih enot severno od Drave, kar je bilo zelo pomembno za nadaljnji potek NOB na tem območju Koroške. Po reorganizaciji partizanske vojske je bila od oktobra 1944 do maja 1945 temeljna koroška enota NOV Koroški odred, ki je kljub različnim težavam izvedel do konca vojne številne akcije v vzhodnem in zahodnem delu Koroške ter severno od Drave.

Delež koroških Slovencev v protinacističnem odporu je bil razmeroma velik. Po nekaterih podatkih se je na Koroškem v letih 1941-1945 borilo proti nemškimi vojaškim formacijam nad 3500 partizanov. Koroške enote NOV so v tem času izvedle nad 600 različnih bojnih akcij, v katerih je padlo 3855, ujetih in razoroženih je bilo 3355 in ranjenih 1931 pripadnikov nemških oboroženih formacij; enote NOV na Koroškem so torej za stalno ali začasno izločile iz bojevanja 9141 pripadnikov teh enot. V napadih na komunikacije in razne objekte so koroški partizani prizadejali sovražniku tudi veliko materialno škodo; popolnoma so uničili 54 železniških in drugih mostov, 26 vlakovnih kompozicij, 3 železniške postaje, 3 vlečne gorske železnice, 3 rudnike, 7 žag z vsemi napravami, večje število električnih daljnovodov, 71 tovornih avtomobilov in drugih motornih vozil ter eno letalo. Poškodovali so nekaj elektrarn, večje število lokomotiv in vagonov, železniško postajo in tovarno akumulatorjev. V okrog 600 bojnih akcijah so enote

³² Večji zavezniški misiji pri KGO sta bili SPAM in CLOWDER. (ARS II, fond GŠ NOV in POS, fasc. 18/3/4). Več glej R. Stojanovič: Ob 50. obletnici delovanja zavezniških vojaških misij pri štabu 4. operativne cone ter pri enotah NOV in POS na Koroškem. KV, 1994, št. 1-2, str. 54-61; isti: Oris delovanja zavezniških vojaških misij pri koroških enotah NOV in POS v letih 1944-1945, Koroški fužinar, 1994, št. 2, str. 34-36; D. Biber: Jugoslovanska in britanska politika o koroškem vprašanju. ZČ, XXVII, 1973, št. 1, str. 138; William Deakin: Jugoslovani in Avstrija 1943 - maj 1945. ZČ, XXXIII, 1979, št. 1, str. 107.

³³ Austrian American Tribune, časopis, ki je izhajal v New Yorku, je uvedel posebno rubriko 'Poročila s partizanske fronte'; v letu 1944 je pisal o akcijah slovenskih partizanov pri Trbižu, Železni Kapli, Slovenjem Plajberku, Dravogradu, Otoku ob Vrbskem jezeru, Šentandražu v Labotski dolini in drugih krajih. (Herbert Exenberger: Slovensko-avstrijska bojna skupnost raste. Boj slovenskih partizanov proti nacifašizmu v avstrijskem tisku in pregnanstvu. VKP, 1988, št. 1-2, str. 63).

NOV na Koroškem utrpele naslednje izgube: padlih 1080, ranjenih 710, ujetih oziroma pogrešanih 317 borcev; stalno ali začasno je bilo torej izločenih iz boja 2107 borcev.³⁴ Ob tem je treba opozoriti na naslednjo značilnost: čeprav so se enote NOV prebijale severno od Drave šele od spomladi 1944 (Drava ni bila le naravna ovira, ampak tudi močna nemška obrambna črta), so do maja 1945 na tem najbolj izpostavljenem bojišču izvedle okrog 75 bojnih akcij (samo na Svinški planini jih je Severni koroški bataljon (SKB) izvedel nad 60), v katerih so Nemci imeli okrog 350 mrtvih, od tega 270 v spopadih z SKB, 400 ranjenih (175 s SKB) in 125 ujetih (60 so jih ujeli borci SKB). Partizani so severno od Drave v tem času utrpeli naslednje izgube: okoli 120 padlih, v SKB 57 (na Svinški planini), večje število ranjenih (v SKB 28), precej borcev pa je bilo ujetih oziroma so bili pogrešani.³⁵

Omeniti velja še nekatere značilnosti. V času protinacističnega boja na Koroškem so enote NOV izbojevale nekaj pomembnih in odmevnih zmag; 25. avgusta 1942 ob Robežu pri Apačah, 3./4. aprila 1943 v Mežici, največja pa je bila 19.-24. avgusta 1944 pri Črni.³⁶ Prav na koroških tleh pa so od 12.-16. maja 1945 potekali zadnji vojaški spopadi v 2. svetovni vojni v Evropi (pri Dravogradu, na Poljani pri Prevaljah, na Libuški gmajni pri Pliberku); tod so dokončno kapitulirale enote nemške vojske iz armadne skupine E (za jugovzhod; poveljnik generalpolkovnik Alexander Löhr) in deli vojaštva kolaboracionistov (ustaši, četniki, slovenski domobranci),³⁷ ki so bili potem po velikih zapletih in diplomatskih posegih izročeni enotam JA.³⁸

Ob koncu vojne, še pred kapitulacijo Nemčije, so enote KO osvobodile oziroma zasedle številne kraje na Koroškem,³⁹ v sklepnih vojaških operacijah pa so njegove enote sodelovale tudi pri razoroževanju nemške in kolaboracionistične

³⁴ AINV, Pirjevec, str. 1-2.

³⁵ AINV, fasc. 161, m. B/IV-4; Roman Kogelnik-Vojnimir: Sovražne ofenzive severno od Drave (tipkopis); isti: Severni koroški bataljon. VKP, 1969, št. 8-9, str. 25; Kristijan Ribnikar-Feliks: Čez Dravo, v okolico Celovca. VKP, 1984, št. 1, str. 53.

³⁶ Zbornik dokumentov in podatkov o narodnoosvobodilni vojni jugoslovanskih narodov, del VI/15, Ljubljana 1980, dok. 127; R. Stojanovič: Črna v NOB. Enciklopedija Slovenije 2, Ljubljana 1988, str. 159.

³⁷ Podatke o številu zajetih, ki se med seboj delno razlikujejo glej v: M. Ževart: *Narodno-osvobodilni boj v Šaleški dolini*. Ljubljana 1977, str. 624, op. 88; T. Ferenc: Zakaj se je druga svetovna vojna končala ravno na Koroškem? SV, 14. 6. 1985, str. 7; isti: Sklepne operacije za osvoboditev Slovenije. Osvoboditev Slovenije 1945, Ljubljana 1977, str. 133; isti: Predaja nemške vojske iz jugovzhodne Evrope. Borec, 1986, št. 12, str. 815; isti: *Osvoboditev severovzhodne Slovenije in poslednji boj na Poljani*. Ljubljana 1985, str. 30; Franci Strle: *Veliki finale na Koroškem*. Ljubljana 1977, str. 251; R. Stojanovič: Sklepne operacije na Koroškem maja 1945. TV 15-Svobodna misel, 12.5. 1995, št. 9, str. 45-48; 26. 5. 1995, št. 10, str. 19-12; 9. 6. 1995, št. 11, str. 17-18; isti: Vojna se je končala. Med Peco in Pohorjem, 3, Ravne na Koroškem 1986, str. 132-133; D. Biber: Zavezniki niso naselili izdajalcem. Delo, 10. 11. 1984, št. 263, str. 18; Thomas M. Barker: *Socialni revolucionarji in tajni agenti, Koroški slovenski partizani in britanska tajna služba*. Ljubljana 1991, str. 81; Igor Schellander: Zmaga je bila naša, a uživali so jo drugi. KK 1985, str. 55; August Walzl: *Kärnten 1945*. Klagenfurt 1985, str. 270; Ingomar Pust: *Titostern über Kärnten 1942-1945*. Klagenfurt 1984, str. 118, 138, 179. Število padlih in zajetih nemških in kolaboracionističnih vojakov v sklepnih operacijah na Koroškem maja 1945 ostaja še naprej odprto, ker ni na voljo dovolj relevantnih virov.

³⁸ Mark Wheeler: Beli orli in bela garda. Britanski vtisi o protikomunističnem uporu v Jugoslaviji. Borec, 1986, št. 12, str. 735.

³⁹ Josef Rausch: *Der Partisanenkampf in Kärnten im zweiten Weltkrieg*. Wien 1994, str. 81; Gojko Gornik-Iztok: Iz zgodovine Severnokoroškega bataljona. VKP, 1975, št. 3-4, str. 34; F. Strle: *Veliki finale na Koroškem*, str. 432.

vojske. Značilno pri tem je predvsem to, da so nekatere enote KO, in sicer pri Borovljah, "utrpele hude izgube".⁴⁰

S sklepnimi operacijami maja 1945 je bil končan štiriletni oborožen protinacistični boj koroških Slovencev, zajemal pa je prebivalstvo na območju zamejske Koroške, ki je merila okrog 2000 km² in na Koroškem v Sloveniji oziroma Mežiški dolini v izmeri 365 km². O tem, kakšne so bile razsežnosti tega boja, je na voljo podatek, da so bile nacistične vojaške oblasti prisiljene samo proti enotam NOV na Koroškem v Avstriji koncentrirati celo do 15.000 pripadnikov vojske, policije, orožništva, 'deželnih straž' (Landwache).⁴¹ Ob tem je treba posebej poudariti nekatere značilnosti nacističnih povračilnih ukrepov zlasti nad civilnim prebivalstvom, ki je zaradi brutalnosti pripadnikov nemških oboroženih formacij utrpelo velike človeške in gmotne izgube. Tako so bile zaradi izražanja slovenske narodne zavesti, sodelovanja z OF, nudenja pomoči partizanom, usmrčene kar celotne družine: 6 članov Sabodinove domačije v Libeličah (23. julija 1944), 7 članov Rakitnikove domačije na Breznici pri Prevaljah (28. novembra 1944), 11 članov pri Peršmanu v Podpenci pri Železni Kapli.⁴² V gestapovski izpostavi v Dravogradu je bilo po strahotnih mučenjih umorjenih na stotine slovenskih rodoljubov; njihovi množični grobovi so v okolici Dravograda, mnoge usmrčene pa so gestapovci vrgli kar v Dravo.⁴³ Številne politične delavce, člane OF oziroma zaupnike pa so gestapovci zapirali, mučili in umorili tudi v Celovcu, kjer je bilo od spomladi 1943 ves čas okoli 2000 oseb zaprtih zaradi suma sodelovanja s partizani.⁴⁴ Po nekaterih podatkih je bilo zaradi povračilnih ukrepov oziroma nacističnega terorja samo v Mežiški dolini v letih 1941-1945 umorjenih 653 oseb (606 moških, 47 žensk).⁴⁵ Zaradi tega je ostalo brez staršev oziroma skrbnikov 859 oseb (otrok, vdov in drugih rodbinskih članov). Za posledicami poškodb po mučenju, pretepanju itd. je bilo trajno ali delno invalidnih oziroma nezmožnih za delo okrog 320 oseb. Nacistični oblastniki so odvzeli prostost 3845 osebam: 2102 osebam s prisilno izselitvijo oziroma z izgonom (v internacijo, na prisilno delo), 1743 osebam pa s prisilno mobilizacijo. Poleg tega so pripadniki nacistične policije in orožništva požgali ali poškodovali 55 stavb, nasilno odvzeli 1340 glav živine, 155 kosov raznih poljedelskih strojev, 226 vozil (motornih koles, kmečkih vozov itd.). Narejena je bila tudi velika škoda na obdelovalnih površinah in v gozdovih. Skupna škoda, ki jo je prebivalstvo Mežiške doline utrpelo v letih 1941-1945, "je znašala 202,265.991 dinarjev (po vrednosti dinarja Kraljevine Jugoslavije v začetku aprila 1941)".⁴⁶

⁴⁰ T. Ferenčev: *Osvoboditev severovzhodne Slovenije in poslednji boj na Poljani*, str. 14; Franc Primožič-Marko celo trdi, da je bilo tedaj pri Borovljah (10.-11. 5. 1945) padlih in ranjenih nad 400 borcev iz Koroškega odreda in Bračičeve brigade. (AINV, fasc. 161, m. B/IV-14).

⁴¹ *Zgodovina koroških Slovencev od leta 1918 do danes*. Celovec 1985, str. 97.

⁴² AINV, fasc. 169, m. B/IV-13b; Julij Felaher: Mežiška dolina obtožuje vojnega zločinca dr. Rainerja 653 umorov (tipkopis) (dalje AINV, Felaher); Zveza koroških partizanov je odprla Peršmanov spominski dom. VKP, 1982, št. 2, str. 59; Zvonko Gjurin: Peršmanova domačija - hiša slovenske Kalvarije v Korotanu. VKP, 1985, št. 3-4, str. 119; Mitja Šipek: Na Rakitnikovem pogorišču po 50-letih. KV, 1994, št. 1-2, str. 62; *Vodnik po partizanskih poteh*. Ljubljana 1978, str. 284.

⁴³ M. Ževart, Stane Terčak: *Poslovilna pisma na smrt obsojenih*. Maribor 1965, str. 14; M. Ževart: Dravograjski gestapovski zapori. Enciklopedija Slovenije 2, str. 327; R. Stojanovič: Dravograd med NOB. Prav tam, str. 326; Ivan Petrov: *Morišče Dravograd*. Dravograd 1985, str. 13.

⁴⁴ AINV, Pirjevec, str. 4.

⁴⁵ AINV, Felaher.

⁴⁶ Prav tam.

Slovensko civilno prebivalstvo na Koroškem v Avstriji je tudi utrpelo veliko človeško in materialno škodo: številne osebe so bile odpeljane v koncentracijska taborišča, zapore, na prisilno delo, domačije pa so jim oropali in požgali. Na voljo je podatek, da so nacisti samo v aprilu 1942 izgnali v razna preselitvena taborišča več kot 200 slovenskih družin z nad 900 osebami,⁴⁷ v naslednjih letih pa se je to število še povečalo. Nemajhen problem je nastal za tiste Slovence, ki so preživeli koncentracijska taborišča in zapore ter se vrnil na svoje domove, kajti v večini primerov so bila posestva opustošena oziroma izropana ali pa so na njih celo živeli bivši nacistični nameščenci. Celotna škoda, ki so jo utrpeli Slovenci na Koroškem v Avstriji v času nacizma,⁴⁸ "je znašala nad 3,300.000 šilingov".⁴⁹ Toda ob tem je značilno, da so Slovenci, ki so se vrnil na svoje domove, ob poravnavi škode dobili povrnjen znesek le v višini 1,500.000 šilingov, torej le slabo polovico, kar pa ni zadostovalo vsem upravičencem (do odškodnine) za obnovo živinskega fonda, nabavo živinske krme, gospodarskih strojev itd.⁵⁰

Bili pa so tudi drugi problemi. Ne le ob koncu vojne, ampak tudi še nekaj časa po njej so bile negotovosti predvsem glede osebne zaščite ljudi in imetja, kajti odbori OF, ki so bili odgovorni za prevzem oblasti, so bili nemalokrat brez moči, da bi stanje ustrezno normalizirali. Zaradi tega so bili člani oziroma aktivisti OF v številnih slovenskih krajih na Koroškem prisiljeni organizirati oborožene oddelke ('narodne straže') z nalogo, da zaščitijo prebivalstvo pred skrivajočimi se nemškimi in kolaboracionističnimi vojaki, vračajočimi se nacisti (iz notranjosti Nemčije in od drugod), da preprečujejo ropanje, morebitna osebna obračunavanja in druge oblike kriminala. Tako so med 5. in 9. majem 1945 ropali ustaši, 11. maja pa so v šolo pri Bistrici vdrli vojaki neke angleške enote in odnesli radijski aparat in druge stvari.⁵¹

V zvezi z umikom slovenskih enot NOV oziroma JA (po 21. maju 1945) s Koroške, (ukaz oziroma povelje za umik je po navodilu Tita izdal poveljnik 3. armade JA Kosta Nađ 19. maja 1945⁵²), je treba omeniti vsaj tri značilnosti: umik je moralno prizadel ves slovenski narod, zlasti še partizane; del prebivalstva in borcev je mislil, da so se enote JA umaknile le začasno; marsikdo od slovenskih prebivalcev iz Koroške je tedaj odšel v Slovenijo v upanju, da se bo v kratkem času vrnil, in sicer skupaj s tistimi enotami, ki so se umaknile po 21. maju 1945. To upanje se ni uresničilo, kajti britanske enote so zasedle tudi tista območja na Koroškem, ki so jih osvobodile enote NOV oziroma so bile prisotne v njih do 21. maja.⁵³ Kljub protinacističnemu boju na strani zaveznikov, velikim človeškim in gmotnim izgubam, upanju Slovencev, da bo Koroška po 2. svetovni vojni združena z matico Slovenijo, koroški plebiscit iz leta 1920 ni bil preklican in Koroška je ostala v

⁴⁷ M. Šturm: Ob 40-letnici izselitve koroških Slovencev ter prvega oboroženega spopada na Koroškem. VKP, 1982, št. 1, str. 20.

⁴⁸ Za vojno škodo, ki so jo utrpeli koroški Slovenci v Avstriji med 2. svetovno vojno, je delegacija FLRJ na pariški mirovni konferenci zahtevala od Avstrije "vojno odškodnino v višini 150 milijonov dolarjev". Mirko Boročnik: Od osvoboditve do državne pogodbe. KK 1985, str. 41.

⁴⁹ Tone Zorn: Proces proti Aloisu Maier-Kaibitschu. ZČ, XVIII, 1965-1966, str. 423.

⁵⁰ Julij Felaher: Vprašanje povračila imovine in povrnitve škode koroškim Slovincem, ki so bili v drugi svetovni vojni prisilno izseljeni, z vidika avstrijskega prava. Gospodarski koledar 1960, str. 59.

⁵¹ AZKPC, Milena Gröblacher, Pavla Apovnik: Pričevanja o medvojnem času (tipkopis).

⁵² Arhiv orožanih snaga Beograd, šk. 983, fasc. 3, dok. 7.

⁵³ AKPM, fasc. 54, 7, dok. 27, Alojz Mesarič: Izjava o medvojnem sodelovanju; Tonček Urschitz, Andrej Krainer: "Mislili smo, da smo le na začasnem umiku...". KK, 1985, str. 83-84.

državnem okviru Avstrije. Ponovna izguba Koroške je prinesla slovenskemu narodu hudo razočaranje še posebej zato, ker so jim izgubo povzročili zavezniki (Velika Britanija, ZDA in Sovjetska zveza), katerih interesi se niso ozirali na upravičene težnje slovenskega naroda po Združenji Sloveniji. Skratka, takšna odločitev zaveznikov glede Koroške ni bila dovolj utemeljena in ne povsem razumljiva; zaradi tega bo vprašanje ponovne izgube Koroške "še predmet akademskih razprav".⁵⁴

Svojevrstne priče protinacističnega boja koroških Slovencev so tudi številna grobišča, spomeniki in spominska obeležja v opomin in spomin na padle partizane in žrtve (nad 500 padlih partizanov in žrtev je samo v zamejski Koroški⁵⁵), nacističnega terorja na Koroškem v Avstriji, kjer je 51 partizanskih grobišč⁵⁶ ter Mežiški dolini, kjer pa je okrog 90 pomnikov.⁵⁷ Tudi tem pomnikom je treba posvečati nenehno skrb, ne pa jih vandalsko skruniti, kot se je zgodilo z grobnico padlih partizanov na Svinški planini v Šentrupertu pri Velikovcu, kjer so leta 1946 kmalu po pokopu padlih grobnico 'neznanci' razstrelili.⁵⁸ Spomeniki so bili postavljeni predvsem "da najtežji in najbolj pomembni izsek iz zgodovine slovenskega naroda na Koroškem ne bi šel v pozabo."⁵⁹ Ob tem je treba poudariti predvsem to, da se nikoli ne sme pozabiti nacifašistično obdobje, ki je prineslo gorje ne le Slovincem na Koroškem in v matici, ampak tudi drugim narodom in mnogim Nemcem v Nemčiji in v Avstriji. Hkrati je treba, kot velikokrat doslej, spomniti, da je prav protinacistični boj koroških Slovencev v Avstriji v veliki meri omogočil oziroma pripomogel tej državi, da je leta 1955 postala samostojna in nevtralna država.

Risto Stojanovič

ÜBER EINIGE MERKMALE DES ANTINAZISTISCHEN WIDERSTANDS KÄRNTNER
SLOWENEN IN DEN JAHREN 1938-1945

Z u s a m m e n f a s s u n g

Wegen starken Drucks des deutschen Nazismus nach dem Anschluß Österreichs, entschlossen sich viele Kärntner Slowenen sich der Musterung für die deutsche Armee zu entziehen oder aus der Armee zu desertieren. Viele verließen ihre Heime; etwa 100 davon wichen in die Wälder Kärntens aus, weitere 400 verließen österreichisches Kärnten und setzten sich nach Slowenien (Draubanschaft) ab. Dabei muß erwähnt werden, daß das Naziregime schon vor dem II. Weltkrieg die Anwendung slowenischer Sprache in Kärntens Schulen, Ämtern und anderen öffentlichen Bereichen unterbunden

⁵⁴ D. Biber: Jugoslovanska in britanska politika o koroškem vprašanju 1941-1945. ZČ, XXXIII, 1979, št. 1, str. 142; Franci Zwitter: Ob 40. obletnici zmage nad fašizmom. VKP, 1985, št. 1-2, str. 16; R. Stojanovič: Oris razmer v zamejski Koroški maja 1945 ob dokončni odločitvi o njenem statusu. KV, 1995, št. 1, str. 53-58; Slobodan Nešović: *Velika zarota, diplomatska igra okrog nove Jugoslavije*. Ljubljana 1978, str. 153.

⁵⁵ Pavle Žaucer-Matjaž: Ob štirideseti obletnici pomembnih dogodkov koroškega partizanstva. VKP, 1983, št. 3-4, str. 19; Pavle Cesar: Seznam padlih partizanov in žrtev nacizma v Mežiški dolini. *Spomeniki in znamenja NOB v Mežiški dolini*. Ravne na Koroškem 1990, str. 88-100.

⁵⁶ Boris Jesih: Padlim za svobodo - Den gefallenen für Freiheit. VKP, 1986, 3-4, str. 99.

⁵⁷ Miroslav Osojnik: V spomin in opomin. *Spomeniki in znamenja NOB v Mežiški dolini*, str. 82-87.

⁵⁸ J. Stergar: *Štiri poti med koroške Slovence*. Ljubljana 1994, str. 30; omenja še skrunitve partizanskega spomenika v Žrelcu leta 1971 in pri Robežu leta 1973. Glej še Erich Fein: *Die Steine reden*. Wien 1975, str. 13; M. Pavlin: Nova skrunitve grobov padlih. TV-15, 26.8. 1971, št. 35, str. 3.

⁵⁹ Wutte, nav. d., str. 85.

hatte. Auch die Tätigkeit slowenischer Kultur- und anderen Vereinen, Sparkassen und Genossenschaften war verboten.

Einigen Angaben nach wurde nach dem Beginn des zweiten Weltkriegs die Verbannung etwa 50.000 Kärntner Slowenen geplant; einige Tausend sollten noch aus dem Mežatal, bzw. aus dem jugoslawischen Teil Kärntens, verbannt werden. Die Bedeutung der Volksbefreiungsbewegung, bzw. des antinazistischen Kampfes in Kärnten liegt vor allem darin, daß trotz zahlreichen Verbannungen dieser nazistische Plan nicht in die Erfüllung gehen konnte.

Der Volksbefreiungskampf Kärntner Slowenen zwischen 1941-1945 wurde immer stärker; es wurden Partisaneneinheiten der NOV (Volksbefreiungsarmee) und POS (Partisanen Einheiten Sloweniens) sowie politische Organisationen der OF (Befreiungsfront) und der KPS (Kommunistischer Partei Sloweniens) gegründet; Kurierverbindungen, Partisanentechnik und Krankenhäuser wurden errichtet. Der antinazistische Kampf Kärntner Slowenen erreichte seinen Höhepunkt in den Jahren 1944-1945, als er auch die Gebiete nördlich der Drau, Gure und Svinška planina erfaßt hatte.

Partisaneneinheiten in Kärnten mußten zwischen 1941-1945 sehr hohe Verluste erleiden: 1080 Kämpfer fielen im Kampf, 710 wurden gefangen genommen und 317 vermißt. Deutsche nazistische Einheiten meldeten für die selbe Zeit 3855 gefallene, 3355 gefangen genommene und entwaffnete, sowie 1931 verwundete Personen. Im Zuge der Vergeltungsmaßnahmen mußte die Slowenische Bevölkerung in Kärnten in dieser Zeit neben zahlreichen menschlichen Opfer auch großen materiellen Schaden hinnehmen. Viele nationalbewußte Slowenen sind in den Gefängnissen der Gestapo (Dravograd, Klagenfurt) getötet, zahlreiche slowenische Gehöfte niedergebrannt, ganze Familien umgebracht worden. Dazu wurde auch großer Schaden an den Feldern und Wäldern verursacht.

Auf dem Gebiet Kärntens (bei Dravograd, in Poljane bei Prevalje, auf dem Feld von Libuše bei Pliberk) verliefen die letzten Kämpfe des zweiten Weltkriegs in Europa gegen die abziehende deutsche und kollaborationistische Armee (kroatische Ustascha und Landwehnmänner, serbische und montenegrinische Tschetniks, slowenische Landwehnmänner). Trotz des antinazistischen Kampfes Sloweniens an der Seite der Alliierten und der vielen Opfern, blieb die berechtigte Bestrebung Kärntner Slowenen nach der Vereinigung mit Slowenien, unerfüllt. Wegen Interessen der Großmächte ist Kärnten innerhalb des Staates Österreichs geblieben.

